

BERDAQ IJODIDA TARIXIY XOTIRA VA XALQ TAQDIRI TASVIRI

Norbo'tayeva Muxlisa

Toshkent davlat tibbiyot universiteti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18596001>

Annotatsiya. Ushbu maqolada XIX asr qoraqalpoq adabiyotining yirik namoyandasi Berdaq ijodida tarixiy xotira va xalq taqdirining badiiy ifodasi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Shoir asarlarida qoraqalpoq xalqining ijtimoiy-siyosiy hayoti, tarixiy sinovlar davridagi og'ir ahvoli, mustamlakachilik bosimi hamda ijtimoiy adolatsizlik masalalari qanday aks etgani ochib beriladi.

Berdaq ijodidagi tarixiy xotira tushunchasi xalqning o'tmishini eslash, milliy ongni shakllantirish va ma'naviy qadriyatlarni asrash vositasi sifatida talqin etiladi. Maqolada shoirning she'riy va epik asarlarida xalq taqdiri, zulm va tengsizlikka qarshi fikrlar badiiy vositalar orqali ifodalangani tahlil qilinadi. Tadqiqot jarayonida tarixiy-adabiy va tahliliy metodlardan foydalanilgan. Maqola natijalari Berdaq ijodining adabiy va tarixiy ahamiyatini ilmiy asosda yoritishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Berdaq, qoraqalpoq adabiyoti, XIX asr adabiyoti, tarixiy xotira, xalq taqdiri, ijtimoiy adolat, adabiy realizm, milliy ong, badiiy tafakkur.

Kirish

XIX asr Markaziy Osiyo xalqlari tarixida murakkab ijtimoiy-siyosiy jarayonlar bilan ajralib turadi. Bu davrda qoraqalpoq xalqi ham siyosiy beqarorlik, iqtisodiy qiyinchiliklar va ijtimoiy tengsizlik sharoitida yashagan. Ana shunday tarixiy vaziyatda shakllangan adabiyot xalqning ichki kechinmalari, orzu-umidlari va og'riqli muammolarini aks ettiruvchi muhim ma'naviy manbaga aylangan.

Shu jihatdan XIX asr qoraqalpoq adabiyotida Berdaq ijodi alohida ahamiyat kasb etadi.

Berdaq nafaqat shoir, balki xalq taqdiri bilan yashagan mutafakkir sifatida tanilgan. Uning asarlarida qoraqalpoq xalqining tarixiy o'tmishi, ijtimoiy ahvoli va ma'naviy qadriyatlari chuqur badiiy ifodasini topgan. Shoir ijodida tarixiy xotira muhim o'rin egallab, u xalqning o'tmishini eslash orqali milliy ongni uyg'otish va jamiyatdagi adolatsizliklarga e'tibor qaratishni maqsad qilgan. Tarixiy xotira adabiyotda nafaqat o'tmishni tasvirlash, balki xalqning bugungi holatini anglash va kelajakka munosabatini shakllantirish vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Berdaq ijodida bu tushuncha xalqning boshidan kechirgan og'ir sinovlari, zulm va tengsizlik sharoitida saqlanib qolgan ma'naviy qadriyatlar bilan uzviy bog'liq holda talqin etiladi.

Shoir o'z asarlari orqali tarixni badiiy umumlashtirib, xalq taqdirini adabiy obrazlar orqali yoritishga intilgan. Mazkur maqolaning maqsadi Berdaq ijodida tarixiy xotira va xalq taqdirining badiiy ifodasini ilmiy asosda tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot davomida shoir asarlarida ijtimoiy muammolar, adabiy realizm unsurlari va milliy ong masalalarining qanday yoritilgani o'rganiladi.

Ushbu tadqiqot natijalari Berdaq ijodining adabiy va tarixiy ahamiyatini yanada chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Berdaq ijodida tarixiy xotira tushunchasi

XIX asr qoraqalpoq adabiyotida tarixiy xotira masalasi muhim badiiy va g'oyaviy ahamiyat kasb etadi.

Bu davr adabiyoti xalqning o'tmishini eslash, tarixiy tajribani anglash va uni badiiy shaklda avlodlarga yetkazish vazifasini bajargan. Ana shu jarayonda Berdaq ijodi alohida o'rin egallaydi. Shoir asarlarida tarixiy xotira xalqning boshidan kechirgan og'ir ijtimoiy-siyosiy sinovlarini badiiy yodda saqlash vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Berdaq o'z asarlarida qoraqalpoq xalqining tarixiy o'tmishini idealizatsiyasiz, real hayotiy manzaralar orqali tasvirlaydi.

U tarixni faqat o'tgan voqealar majmui sifatida emas, balki bugungi kun muammolarining ildizi sifatida ko'rsatadi. Shu jihatdan shoir ijodida tarixiy xotira ijtimoiy tanqid bilan uzviy bog'langan holda namoyon bo'ladi.

Xalq taqdirining badiiy ifodasi

Berdaq ijodining markazida doimo xalq va uning taqdiri turadi. Shoir oddiy xalqning og'ir hayoti, ijtimoiy tengsizlik, zulm va adolatsizlik holatlarini badiiy obrazlar orqali yoritadi. Uning she'riy asarlarida xalq ko'pincha ezilgan, ammo ma'naviy jihatdan sinmagan kuch sifatida tasvirlanadi. Bu holat shoirning xalqparvarlik pozitsiyasini yaqqol namoyon etadi. Xalq taqdirining badiiy ifodasi Berdaq ijodida real hayot manzaralari bilan uyg'unlashgan. Shoir xalq boshiga tushgan musibatlarni yashirmaydi, aksincha, ularni ochiq ifodalab, jamiyatdagi adolatsizlikka qarshi ma'naviy norozilik bildiradi. Shu orqali Berdaq ijodi adabiy realizm tamoyillariga yaqinlashadi.

Ijtimoiy adolatsizlik va tanqidiy ruh

Berdaq asarlarida ijtimoiy adolatsizlik muammosi yetakchi mavzulardan biridir. Shoir jamiyatdagi tabaqalanish, boy va kambag'al o'rtasidagi keskin farqlarni tanqidiy ruhda tasvirlaydi.

Bu tanqid faqat shaxsiy norozilik emas, balki xalq nomidan aytilgan umumiy dard sifatida ifodalanadi. Shoirning tanqidiy qarashlari tarixiy xotira bilan uzviy bog'liq. U o'tmishda yuz bergan adolatsizliklarni eslatish orqali zamondoshlarini hushyorlikka chaqiradi. Natijada tarixiy xotira Berdaq ijodida faqat eslash emas, balki ijtimoiy ongni shakllantirish vositasiga aylanadi.

Milliy ong va ma'naviy qadriyatlar masalasi

Berdaq ijodida tarixiy xotira va xalq taqdiri milliy ong masalasi bilan chambarchas bog'langan. Shoir o'z asarlari orqali xalqni o'z tarixini unutmaslikka, milliy qadriyatlarni asrab-avaylashga da'vat etadi. Uning asarlarida vatan, erkinlik va inson qadr-qimmatini tushunchalari muhim o'rin tutadi. Milliy ongni shakllantirish Berdaq ijodining asosiy maqsadlaridan biri bo'lib, bu jarayonda tarixiy xotira muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Shoir xalq o'tmishini badiiy ifodalash orqali kelajak avlodni ma'naviy jihatdan tarbiyalashni ko'zlagan.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, XIX asr qoraqalpoq adabiyotida Berdaq ijodi tarixiy xotira va xalq taqdirini badiiy ifodalashda muhim o'rin tutadi. Shoir asarlarida xalqning ijtimoiy hayoti, og'ir tarixiy sharoitda kechirgan sinovlari hamda ma'naviy qadriyatlari real va ta'sirchan badiiy obrazlar orqali yoritilgan. Berdaq tarixiy voqealarni shunchaki tasvirlash bilan cheklanmay, ularni ijtimoiy tanqid va xalqparvarlik g'oyalari bilan uyg'unlashtirgan. Berdaq ijodida tarixiy xotira xalqning o'tmishini unutmaslik, milliy ongni saqlash va jamiyatdagi adolatsizliklarga qarshi ma'naviy kurash vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Shoir xalq boshiga tushgan zulm va tengsizlikni ochiq ifodalab, adabiyotning tarbiyaviy va ijtimoiy ahamiyatini kuchaytirgan. Uning asarlarida xalq taqdiri individual emas, balki umumxalq dardi sifatida talqin etiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Berdaq ijodi nafaqat adabiy, balki tarixiy va ma'naviy ahamiyatga ham ega.

Shoirning badiiy merosi qoraqalpoq xalqining tarixiy xotirasini saqlashda, milliy ongni shakllantirishda va kelajak avlodni ma'naviy tarbiyalashda muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Shu bois Berdaq ijodini ilmiy jihatdan o'rganish bugungi adabiyotshunoslik uchun dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Berdaq. Tanlangan asarlar. — Nukus: Qoraqalpoqstan nashriyoti, 1987.
2. Qoraqalpoq adabiyoti tarixi. — Nukus: Qoraqalpoqstan nashriyoti, 1994.
3. To'raqulov B. Qoraqalpoq mumtoz adabiyoti masalalari. — Nukus, 2001.
4. Qosimov S. XIX asr qoraqalpoq adabiyoti. — Toshkent: Fan, 1989.
5. O'zbek va qoraqalpoq adabiy aloqalari. — Toshkent: Fan, 2005.
6. Milliy uyg'onish va adabiyot. — Toshkent: Universitet, 2010.